

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 19 mars 1943 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om arbetarskydd m. m.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 184 i första kammaren av herr *Boman m. fl.* samt nr 77 i andra kammaren av herr *Jansson i Kalix m. fl.*

I motionerna, vilka äro likalydande, ha vissa anmärkningar riktats mot den bristande möjligheten att framtvunga efterlevnad av stadgandet i 6 a § arbetarskyddslagen om skyldighet för tillverkare och försäljare av maskiner eller redskap att tillse, att dessa vid leverans äro försedda med nödiga skyddsanordningar och även i övrigt erbjuda betryggande säkerhet mot olycksfall. Till de av motionärerna i anledning av dessa anmärkningar framställda yrkandena återkommer utskottet i det följande. Beträffande motiveringen för yrkandena får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

6 a § arbetarskyddslagen tillkom genom lag den 3 juni 1938 efter framställning från 1937 års arbetarskyddskommitté i dess den 30 december 1937 avgivna betänkande med förslag angående effektivisering av yrkesinspektionen (statens off. utredn. 1937: 52). Kommittén hemställde, att i lagen om arbetarskydd måtte införas en bestämmelse av innehåll, att det skulle åligga tillverkare och försäljare av maskiner, ångpannor eller redskap att tillse, att dessa vid leverans till arbetsplats, där lagen ägde tillämpning, vore försedda med nödiga skyddsanordningar och även i övrigt erbjöde nöjaktig säkerhet mot olycksfall. Åsidosättandet av ett sådant stadgande torde väl enligt kommitténs uppfattning icke kunna förbindas med ansvar, men dess förekomst i lagen skulle säkerligen ändå kunna få stor betydelse.

I propositionen 1938: 265, varigenom bland annat förslag om ändring i vissa delar av arbetarskyddslagen framlades för riksdagen, erhöll 6 a § den lydelse, som sedermera antogs av riksdagen. Föredragande departementschefen yttrade i propositionen bland annat, att bestämmelsen icke på sätt kommittén föreslagit borde inskränkas till att avse endast sådana fall, då leverans skedde till arbetsföretag, varå lagen ägde tillämpning. Departementschefen vore ense med kommittén därutinnan, att stadgandet i den föreslagna 6 a § icke lämpligen borde förbindas med en ansvarsbestämmelse. Stadgandets förefintlighet i lagen kunde, fastän straffsanktion sänkades, förväntas komma att få avsevärd betydelse.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 oktober 1941 har *riksförsäkringsanstalten*, i anledning av en till anstalten från Sveriges standardiseringskommission riktad anhållan om vidtagande av åtgärder för ändring av 6 a § arbetarskyddslagen, anfört bland annat följande:

Ifrågavarande stadgandes förekomst i lagen har otvivelaktigt varit till nytta. Med hänvisning till dess förefintlighet har det varit lättare än det säkerligen eljest skulle hava varit att vinna tillverkares och försäljares förståelse och medverkan för tillgodoseende av skyddsintressena. En avsevärd brist måste det emellertid anses utgöra, att stadgandet ej på något sätt är förbundet med straffansvar.

I fråga om försäljning av oskyddade eller eljest ur skyddssynpunkt på otillfredsställande sätt utförda maskiner och redskap till arbetsställen, varå arbetarskyddslagen äger tillämpning, föreligger den risken, att maskinens eller redskapets användning kan komma att förbjudas enligt 38 § i lagen. Vetskapen härom torde säkerligen verka återhållande på mindre nogräknade tillverkare och försäljare, och i varje fall äger yrkesinspektionen möjlighet att på denna väg beivra bristande iakttagande av stadgandet. Härvid måste emellertid förbudsförfarandet riktas mot de enskilda arbetsgivare i olika delar av landet, som inköpt maskinen eller redskapet, medan däremot själva »källan» till försummelserna — tillverkaren eller försäljaren — är rättsligen oåtkomlig. Detta kan näppeligen anses tillfredsställande.

Försäljes maskin eller redskap, som ej uppfyller erforderliga säkerhetskrav, för användning under sådana förhållanden, att arbetarskyddslagen icke är tillämplig därå, äger ej yrkesinspektionen — och ej heller, såvitt anstalten kan finna, något annat samhällets organ — någon möjlighet att ingripa till rättelse härav.

Denna bristande möjlighet att beivra underlåtenhet att efterleva stadgandet har också utnyttjats av tillverkare och säljare av maskiner och redskap på sådant sätt, att maskinen eller redskapet saluförts i två utföranden, det ena motsvarande yrkesinspektionens fordringar i skyddshänseende, det andra icke. Så har en tillverkare av hydroforer fört i marknaden en typ, som i fråga om utförandet godkänts av yrkesinspektionen, och en annan typ, som icke kunnat godkännas. Beträffande sistnämnda typ har han å ett tryckt katalogblad meddelat följande: »Gamla utförandet. Dessa hydroforer få icke användas å platser, där arbetarskyddslagen äger tillämpning.» Ett annat fall gäller en försäljare av en vedkapsåg, vilken levererar denna i tvenne utföranden i fråga om skyddsutrustningen, ett utförande som är godtagbart ur skyddssynpunkt och ett annat som måste anses mycket otillfredsställande. Det förstnämnda benämnes av försäljaren »yrkesskydd», det senare »vanligt skydd». Härom meddelar försäljaren i ett tryckt katalogblad: »Yrkesskydd är sådant som yrkesinspektionen fordrar, där anställd personal arbetar. Detta inbegriper utökat skydd runt omkring klingan, se bild 2, samt skydd omkring spindeln och remskivan och dessutom en spak som fasthåller veden. Vanligt skydd inbegriper skydd vid klingan som bild 1 visar. Detta är tillräckligt vid mindre vedgårdar, lantbruk etc. där egen arbetskraft användes.»

Att sådana förhållanden kunna uppstå, som här skildrats, måste anses högst otillfredsställande. Särskilt måste det te sig så för alla tillverkare och försäljare, som lojalt ställa sig gällande stadgande till efterrättelse. — — —

Det framstår därför som ett angeläget önskemål att söka skapa möjlighet för att på ett effektivt sätt genomföra ifrågavarande stadgandes tillämpning. Efter närmare övervägande av denna fråga har anstalten för sin del funnit, att den lämpligen skulle kunna lösas genom att ett förfarande

motsvarande det, som enligt 38 § 1 mom. kommer till användning gentemot tredskande arbetsgivare, tillämpades i fråga om tillverkare och försäljare av maskiner eller redskap. En tillverkare eller försäljare av viss maskin eller visst redskap borde sålunda, sedan han blivit i saken hörd, kunna förbjudas att efter utsatt skälig tid försälja föremålet i fråga utan att det vore försett med föreskrivna skyddsanordningar eller eljest erbjöde betryggande säkerhet mot olycksfall. Sådant förbud skulle få meddelas allenast av yrkesinspektionens chefsmyndighet, som därvid skulle hava att i detalj angiva vilka åtgärder som erfordrades för att föremålet skulle kunna godkännas ur skyddssynpunkt. Vore synnerlig fara för handen borde chefsmyndigheten äga meddela dylikt förbud att träda i kraft omedelbart och gälla tills vidare, intill dess annorlunda förordnades. Underlåtenhet att ställa sig meddelat förbud till efterrättelse skulle medföra straffansvar.

I samband med införandet av detta förfarande borde stadgandet erhålla en mera allmän avfattning, så att det komme att avse tekniska anordningar över huvud taget och detta vare sig den med anordningens användande förbundna faran innebure risk för uppkomsten av olycksfall eller ohälsa. I anslutning till nuvarande lydelsen skulle stadgandet i detta syfte förslagsvis kunna givas följande avfattning:

Tillverkare och försäljare av maskiner, redskap eller andra tekniska anordningar äro pliktiga tillse, att dessa vid leverans äro försedda med nödiga skyddsanordningar och även i övrigt erbjuda betryggande säkerhet mot olycksfall och ohälsa.

I fortsättningen av skrivelsen har riksförsäkringsanstalten erinrat om att anstalten på sin tid (i utlåtande över 1937 års arbetarskyddskommittés förslag till effektivisering av yrkesinspektionen) föreslagit, att för handhavande på arbetarskyddsbyrån av ärenden rörande tillämpningen av 6 a § inrättades en särskild överingenjörsbefattning. I propositionen nr 231 till 1938 års riksdag angående yrkesinspektionens organisation hade emellertid riksförsäkringsanstaltens förslag rörande denna befattning ej upptagits.

Anstalten har framhållit, att de numera vunna erfarenheterna bekräftat riktigheten av anstaltens uppfattning, att en särskild befattning krävdes för ifrågavarande ändamål. Främjandet av tillämpningen av det praktiskt betydelsefulla stadgandet i 6 a § arbetarskyddslagen hade omöjligen kunnat medhinnas i erforderlig omfattning på grund av andra nödvändiga arbetsuppgifter. Om förslaget att förknippa nämnda stadgande med ett av chefsmyndigheten omhänderhaft förbuds förfarande skulle förverkligas, komme byråns arbetsbörda att ytterligare ökas. Det redan nu föreliggande behovet av en särskild befattningshavare för omhänderhavandet i första hand av de med stadgandets effektiva tillämpning förenade praktiskt-tekniska uppgifterna bleve då än mera framträdande. Men det stode numera klart för anstalten, att en dylik befattningshavare, som tillika skulle vara självständig föredragande i sina ärenden, icke kunde ensam på ett tillfredsställande sätt fullgöra de honom åvilande arbetsuppgifterna utan borde erhålla biträde av en tekniskt väl kvalificerad tjänsteman i byråingenjörs ställning. För utförande av nödigt skrivarbete och andra enklare göromål borde ett särskilt skrivbiträde stå till förfogande för dessa befattningshavare.

Anstalten har föreslagit, att de båda tekniska befattningshavarna, av vilka den högre, alternativt benämnd maskininspektör, borde placeras i lägst 28:e

och den lägre i 21:a lönegraden, skulle uppföras på ordinarie stat, medan skrivbiträdesbefattningen tills vidare kunde föras på extra ordinarie stat.

Över riksförsäkringsanstaltens framställning ha efter remiss *yttranden* avgivits av kommerskollegium, statskontoret, Sveriges maskinindustriförening (till kommerskollegium), svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund, landsorganisationen i Sverige samt 1938 års arbetarskyddskommitté.

I samtliga yttranden utom statskontorets har tillstyrkts bifall till förslaget om ändringar i arbetarskyddslagen, i vissa fall dock med detaljerinringar beträffande utformningen av bestämmelserna. Statskontoret har icke yttrat sig över förslaget i denna del. 1938 års arbetarskyddskommitté har hemställt, att förslaget måtte upptagas till behandling oberoende av kommitténs ställningstagande till andra närstående frågor.

Förslaget om förstärkning av riksförsäkringsanstaltens arbetskrafter har tillstyrkts av kommerskollegium, Sveriges maskinindustriförening och landsorganisationen.

Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund ha förklarat sig sakna möjlighet att bedöma, huruvida och i vad mån ett genomförande av de föreslagna lagändringarna skulle nödvändiggöra den begärda förstärkningen, men betonat betydelsen av att ifrågavarande ärenden bliva föremål för en sakkunnig och snabb handläggning.

Enligt statskontorets uppfattning borde vid bifall till förslaget om ändring i arbetarskyddslagen ökningen av riksförsäkringsanstaltens arbetsbörda kunna hållas inom mycket snäva gränser. Statskontoret ville dock icke motsätta sig, att en befattningshavare i 21:a eller högst 24:e lönegraden anställdes. Till dess erfarenhet vunnits om lämpligheten av den nya organisationen, borde denna tjänst uppföras som extra ordinarie.

1938 års arbetarskyddskommitté har såsom förutsättning för sitt tillstyrkande av de föreslagna ändringarna i arbetarskyddslagen uttalat, att den övervakande myndigheten måste erhålla erforderlig, väl kvalificerad personal för fullgörande av det uppdrag, som skulle bli en följd av förslagets genomförande.

I *förevarande motioner* har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag, såvitt möjligt redan till innevarande års riksdag, om ändring av arbetarskyddslagen och förstärkning av arbetskrafterna på riksförsäkringsanstaltens arbetarskyddsbyrå i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som framlagts i anstaltens skrivelse den 31 oktober 1941.

Riksförsäkringsanstaltens förslag har berörts i en den 12 februari 1943 dagtecknad *proposition, nr 54, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1943/44.*

Enligt denna proposition har anstalten i sin framställning om avlöningsanslag för nämnda budgetår under förklaring, att den senaste tidens erfarenheter ytterligare visat behovet av de i anstaltens skrivelse den 31 oktober

1941 föreslagna åtgärderna, understrukit angelägenheten av att de förordade ändringarna i arbetarskyddslagen skyndsamt komma till stånd och hemställt om inrättande av de i nämnda skrivelse berörda tekniska befattningarna.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i propositionen förklarat, att han ännu icke vore beredd att taga ställning till förslaget om ändringar i arbetarskyddslagen och att han vid sådant förhållande ej heller nu kunde upptaga frågan om inrättande av de föreslagna befattningarna.

Enligt 6 a § arbetarskyddslagen skola tillverkare och försäljare av maskiner eller redskap tillse, att dessa vid leverans äro försedda med nödiga skyddsanordningar och även i övrigt erbjuda betryggande säkerhet mot olycksfall. Stadgandet är enligt uttalande under förarbetena till detsamma avsett att tillämpas även vid leverans till arbetsföretag, varå arbetarskyddslagen icke äger tillämpning. Vid stadgandets tillkomst (1938) ansågs det icke lämpligen böra förbindas med en bestämmelse om ansvar för åsidosättande av detsamma. Försäljes en maskin med otillfredsställande skyddsanordning till arbetsföretag, varå arbetarskyddslagen är tillämplig, kan yrkesinspektionen väl förbjuda nämnda företag att använda maskinen, men försäljaren är oåtkomlig för direkta rättsliga åtgärder. I fråga om försäljning till arbetsföretag, varå arbetarskyddslagen icke är tillämplig, torde något inskridande över huvud taget icke kunna ske mot underlåtenhet att iakttaga stadgandet.

Utskottet.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 oktober 1941 har riksförsäkringsanstalten funnit det otillfredsställande, att möjlighet ej föreligger att mot tillverkare och försäljare beivra underlåtenhet att iakttaga stadgandet. Anstalten har till avhjälpande av denna brist föreslagit, att tillverkare eller försäljare av viss maskin eller visst redskap skulle kunna av yrkesinspektionens chefsmyndighet förbjudas att försälja föremålet utan att det är försett med föreskrivna skyddsanordningar eller eljest erbjuder betryggande säkerhet mot olycksfall. Underlåtenhet att ställa sig meddelat förbud till efterrättelse skulle medföra straffansvar.

I samband med införandet av detta förfarande borde enligt riksförsäkringsanstalten stadgandet i 6 a § arbetarskyddslagen erhålla en mera allmän avfattning, så att det komme att avse tekniska anordningar över huvud taget och innefatta föreskrift om skydd ej blott mot olycksfall utan även mot ohälsa.

För att yrkesinspektionens chefsmyndighet skulle vara i stånd att effektivt utöva tillsyn över efterlevnaden av de sålunda föreslagna bestämmelserna, borde arbetskrafterna på riksförsäkringsanstaltens arbetsskyddsbyrå, enligt vad som vidare framhållits i anstaltens skrivelse, i viss omfattning förstärkas.

I förevarande motioner har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag, såvitt möjligt redan till innevarande års riksdag, om ändring av arbetarskyddslagen och förstärkning av arbetskrafterna på riksförsäkringsanstaltens arbetarskyddsbyrå i huvudsaklig överensstämmelse med riksförsäkringsanstaltens ovan nämnda förslag.

I propositionen nr 54 angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1943/44 har föredragande departementschefen förklarat, att han ännu icke vore beredd att taga ställning till förslaget om ändring av arbetar-

skyddslagen och att han vid sådant förhållande ej heller nu kunde upptaga frågan om inrättande av de befattningar, vilka enligt anstaltens mening skulle bliva erforderliga för den händelse förslaget genomfördes.

Förekomsten av 6 a § i arbetarskyddslagen har, enligt vad riks försäkringsanstalten anført, otvivelaktigt varit till nytta. Med hänvisning till denna bestämmelse har det varit lättare än det säkerligen eljest skulle ha varit att vinna tillverkares och försäljares förståelse och medverkan för tillgodoseende av skyddsintressena. Erfarenheten har emellertid visat, att den omständigheten att bestämmelsen icke är förenad med någon påföljd för underlåtenhet att iakttaga densamma av illojala företagare avsiktligt utnyttjats så att maskiner och redskap med otillräckliga skyddsanordningar tillverkats och salubjudits. Detta måste anses vara otillfredsställande icke blott med hänsyn till arbetstagarnas liv och hälsa utan även ur synpunkten att företagare, som lojalt ställa sig bestämmelsen till efterrättelse, missgynnas i konkurrensen med mindre nogräknade företagare. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning, att en lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med den av riks försäkringsanstalten föreslagna bör genomföras. Vad särskilt angår en inom utskottet uppkommen fråga, huruvida icke övervakningen av de föreslagna bestämmelserna kunde utövas av den lokala yrkesinspektionen, anser sig utskottet böra framhålla, att genomförandet av lagförslaget torde komma att medföra, att tillverkare i stor utsträckning på förhand komma att hänvända sig till yrkesinspektionen för att erhålla besked i skyddsfrågor och därigenom försäkra sig om att en tilltänkt fabrikation uppfyller de krav, som kunna ställas ur skyddssynpunkt. Den härav föranledda granskningen från yrkesinspektionens sida torde med hänsyn bland annat till intresset av enhetlighet lämpligen böra ske centralt. Vidare torde böra framhållas vikten av ett intimt fortlöpande samarbete mellan yrkesinspektionen och representanter för industrien och handeln.

Huruvida genomförandet av lagförslaget skulle medföra behov av förstärkning av riks försäkringsanstaltens arbetskrafter och om en dylik förstärkning bör företagas under nuvarande statsfinansiella läge, anser sig utskottet sakna befo genhet att upptaga till bedömande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att behov föreligger av lagstiftning för effektivisering av bestämmelsen i 6 a § lagen om arbetarskydd, och anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga på grund härav erforderliga åtgärder;

B. att förevarande motioner, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 mars 1943.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder**, *Wistrand*, *Forslund*, *Olof Carlsson*, *Mannerskantz*, *Roos* och *Holstenson*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herr *Olovson* i Västerås*, fröken *Andersson**, herrar *Cruse**, *Larsson* i Östersund, *Lundgren*, fru *Västberg** och herr *Hedlund* i Rådomb.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.